UNIVERSITATEA DE STAT DIN MOLDOVA

Cu titlu de manuscris

CZU 343.37:343.222(043.2)

BĂBĂLĂU Denis

RĂSPUNDEREA PENALĂ PENTRU PRACTICAREA ILEGALĂ A ACTIVITĂȚII DE ÎNTREPRINZĂTOR

Specialitatea 554.01 – Drept penal şi execuţional penal

Autoreferatul tezei de doctor în drept

Chişinău, 2017

Teza a fost elaborată în cadrul Departamentului Drept penal al Facultăţii de Drept a Universităţii de Stat din Moldova

Conducător ştiinţific:
ULIANOVSCHI Gheorghe,
doctor în drept, conferenţiar universitar,
specialitatea 554.01 – Drept penal şi execuţional penal

Referenţi oficiali:
1. TOADER Tudorel, doctor în drept, profesor universitar, România
2. BUJOR Valeriu, doctor în drept, profesor universitar

Componenţa Consiliului Ştiinţific Specializat:
1. BRÎNZA Sergiu, preşedinte, doctor habilitat în drept, profesor universitar
2. STATI Vitalie, secretar ştiinţific, doctor în drept, conferenţiar universitar
3. CUŞNIR Valeriu, doctor habilitat în drept, profesor universitar
4. BARBĂNEAGRĂ Alexei, doctor habilitat în drept, profesor universitar
5. BOTNARU Stela, doctor în drept, conferenţiar universitar
6. ŞAVGA Alina, doctor în drept, conferenţiar universitar

Susţinerea va avea loc la „___” _____ 2017, ora ____, în şedinţa Consiliului Ştiinţific Specializat D 30.554.01-02 din cadrul Universităţii de Stat din Moldova (MD 2009, Republica Moldova, mun. Chişinău, str. A. Mateevici, 60, blocul IV, aula 222).

Teza de doctor şi autoreferatul pot fi consultate pe pagina Web a CNAA (http://www.cnaa.acad.md), la Biblioteca Universităţii de Stat din Moldova şi la Biblioteca Naţională a Republicii Moldova.

Autoreferatul a fost expediat la „___” _____ 2017.

Secretar ştiinţific al
Consiliului Ştiinţific Specializat,
dr., conf. univ.

Conducător ştiinţific,
dr., conf. univ. **ULIANOVSCHI Gheorghe**

Autor: **BĂBĂLĂU Denis**

© BĂBĂLĂU Denis, 2017

REPERE CONCEPTUALE ALE CERCETĂRII

Actualitatea temei. Este cunoscut că economia tenebră constituie una dintre cauzele principale ale şomajului, ale scăderii nivelului de trai al populaţiei, ale emigrării forţei de muncă etc. La rândul său, practicarea ilegală a activităţii de întreprinzător stimulează proliferarea economiei tenebre. Cei care comit infracţiunile specificate la art. 241 CP RM se autoexclud din sfera raporturilor juridice desfăşurate în sfera activităţii de întreprinzător. Astfel, pericolul social al respectivelor infracţiuni constă nu în aceea că făptuitorul obţine un profit, dar în aceea că făptuitorul se eschivează de la controlul din partea statului. Are dreptate L.S. Aistova când susţine: „Pierderea de către stat a controlului asupra activităţii de întreprinzător duce la aceea că statul nu poate evalua obiectiv care produse sunt fabricate, care este volumul operaţiunilor comerciale, care este numărul persoanelor antrenate în sfera activităţii de întreprinzător etc. În lipsa unor astfel de date, statul nu poate realiza o politică economică, financiară şi fiscală echilibrată" [22, p. 21].

Legea penală se numără printre mijloacele juridice de reglementare a activităţii de întreprinzător. Ne referim nu doar la legea penală autohtonă. Articole similare cu art. 241 CP RM găsim în legile penale ale tuturor statelor membre ale CSI (cu excepţia Ucrainei), ale Republicii Populare Chineze, Mongoliei, dar şi în ale unor state membre ale Uniunii Europene (Slovaciei, Letoniei, Estoniei, Lituaniei etc.). Din legea penală a Ucrainei a fost exclus articolul care corespundea cu art. 241 CP RM. Considerăm că, în contextul legii penale a Republicii Moldova, o asemenea dezincriminare ar fi inoportună.

Posibilele cauze ale comiterii infracţiunilor prevăzute la art. 241 CP RM rezultă implicit din textul Legii pentru aprobarea Strategiei naţionale de dezvoltare „Moldova 2020": „La etapa desfăşurării afacerii, întreprinzătorii se confruntă cu o serie de condiţii obligatorii impuse diferitelor genuri de activităţi şi suportă bariere şi costuri administrative legate de: numărul mare al inspecţiilor de stat; frecvenţa şi modalitatea de prezentare a rapoartelor şi a informaţiilor obligatorii; modalitatea de achitare a impozitelor şi, respectiv, consumul de timp; obţinerea unui număr impunător de acte permisive pentru construcţii, instalaţii, echipamente, materii prime, produse şi servicii, inclusiv pentru cele importate şi exportate; formalităţi, proceduri şi reguli anevoioase şi netransparente în administrarea vamală şi în asigurarea declarării vamale la importul şi la exportul de mărfuri şi servicii etc." Considerăm că, până la soluţionarea tuturor acestor probleme, este justificată păstrarea în Codul penal a articolului 241.

Suntem de părere că interpretarea și aplicarea prevederilor art. 241 CP RM în conformitate cu principiul legalității se numără printre factorii esențiali care contribuie la prevenirea și combaterea practicării ilegale a activității de întreprinzător. Cu siguranţă, studiul detaliat, având ca obiect de cercetare răspunderea pentru infracţiunile prevăzute la art. 241 CP RM, va înlesni identificarea căilor de depăşire a deficienţelor ce împiedică interpretarea şi aplicarea corectă a acestui articol.

Descrierea situaţiei în domeniul de cercetare şi identificarea problemelor de cercetare. Printre oamenii de știință care au cercetat problema privind răspunderea penală pentru practicarea ilegală a activității de întreprinzător se numără: T. Andronic, V. Berliba, A. Borodac, S. Brînza, R. Cojocaru, L. Gîrla, V. Iacuboi, V. Spalatu, V. Stati, Iu. Tabarcea *(Republica Moldova)*; L.S. Aistova, P.S. Iani, Ia.E. Ivanova, M.M. Malikov, A.V. Silaev, M.N. Urda, E.S. Voteakova *(Federaţia Rusă)*; O.O. Dudorov, Ia.O. Lantinov, R.O. Movcean, O.V. Skvorțova, V.A. Zaeț *(Ucraina)*; E.N. Bodilovskaia, M.E. Denisiuk, A. Makarenko *(Republica Belarus)* etc. Lucrările acestor autori consacraţi reprezintă baza teoretică a investigaţiei. Prezenta lucrare vine să întregească studiile întreprinse anterior în domeniu, în ea fiind evidenţiate unele tendinţe şi aspecte noi, specifice etapei actuale de dezvoltare a societăţii.

Monitorizarea gradului de studiere a temei investigate ne permite să afirmăm că nivelul de elaborare a concepţiei privind răspunderea pentru infracţiunile prevăzute la art. 241 CP RM nu poate fi recunoscut pe deplin satisfăcător. Această stare de lucruri are următoarele cauze: nu au fost elucidate *in toto* criteriile de delimitare a infracțiunilor specificate la art. 241 CP RM de infracţiunile prevăzute la art. 190, 241[1], 242, 244, 244[1] și altele din Codul penal; nu au fost scoase pe deplin în evidenţă convergenţele și divergenţele dintre art. 241 CP RM şi unele norme nepenale, relevabile în procesul de apărare a ordinii de drept împotriva practicării ilegale a activității de întreprinzător; nu au fost suficient relevate deficienţele de ordin tehnico-legislativ ce marchează dispoziţiile art. 125 și 241 CP RM, precum și ale art. 263 din Codul contravențional etc.

Scopul şi obiectivele tezei. *Scopul* tezei de față constă în aprofundarea concepţiei de aplicare a răspunderii pentru infracţiunile prevăzute la art. 241 CP RM, în condiţiile în care statul încearcă să stimuleze și să susțină sectorul afacerilor, iar apărarea penală a practicării legale a activității de întreprinzător contribuie la diminuarea nivelului economiei tenebre, la adaptarea la presiunile competitive internaţionale, precum și la încurajarea spiritului

inovator. La fel, scopul propus rezidă în identificarea punctelor nevralgice ale sistemului actual de protecţie penală a ordinii de drept împotriva infracţiunilor prevăzute la art. 241 CP RM, urmând a fi elaborate şi propuse măsuri concrete de eficientizare a cadrului reglementar în materie.

Atingerea scopului preconizat presupune realizarea următoarelor *obiective*: stabilirea caracteristicilor obiectului juridic şi ale obiectului imaterial în cazul infracţiunilor prevăzute la art. 241 CP RM; identificarea conținutului noțiunii „activitate de întreprinzător" utilizate în art. 125 şi 241 CP RM; relevarea formei şi conținutului faptei prejudiciabile specificate la art. 241 CP RM prin prisma prevederilor de la lit. a)-d) art. 125 CP RM; profilarea particularităților ce caracterizează consumarea infracțiunilor prevăzute la art. 241 CP RM; identificarea formei și tipului vinovăției manifestate la săvârșirea infracțiunilor specificate la art. 241 CP RM; elucidarea aspectelor legate de vârsta minimă a răspunderii penale pentru faptele incriminate la art. 241 CP RM; relevarea ipotezelor în care subiectul infracțiunilor prevăzute la art. 241 CP RM are o calitate specială; determinarea condițiilor în care devin aplicabile dispozițiile de la lit. b) și c) alin. (2) art. 241 CP RM; elucidarea criteriilor de delimitare a infracțiunilor specificate la art. 241 CP RM de infracţiunile prevăzute la art. 190, 241[1], 242, 244, 244[1] şi altele din Codul penal; evidenţierea convergenţelor şi divergenţelor dintre art. 241 CP RM şi unele norme nepenale, relevabile în procesul de apărare a ordinii de drept împotriva practicării ilegale a activității de întreprinzător; semnalarea deficienţelor de ordin tehnico-legislativ de care suferă dispoziţiile art. 125 și 241 CP RM, precum şi ale art. 263 din Codul contravențional; formularea de recomandări menite să contribuie la îmbunătățirea calitativă a dispoziţiilor art. 125 şi 241 CP RM.

Metodologia cercetării ştiinţifice. Pentru realizarea scopului propus şi a obiectivelor trasate, în calitate de metode de cercetare au fost utilizate metoda logică, metoda comparativă, metoda istorică etc. Cercetările întreprinse se bazează pe studierea doctrinei, legislaţiei şi a practicii instanţelor judecătoreşti din Republica Moldova existente în domeniul dat. La realizarea studiului, drept punct de reper a servit legislaţia penală a Republicii Moldova și a altor state (a Federației Ruse, Mongoliei, Muntenegrului, Armeniei, Azerbaidjanului, Bielorusiei, Bulgariei, Coreii, Estoniei, Georgiei, Letoniei, Lituaniei, Kazahstanului, Kârgâzstanului, Chinei, Serbiei, Slovaciei, Tadjikistanului, Turkmenistanului, Uzbekistanului, Ucrainei etc.) consacrată infracţiunilor reunite sub denumirea de practicare ilegală a activității de întreprinzător.

Noutatea şi originalitatea ştiinţifică. Caracterul novator al rezultatelor obţinute este determinat de faptul că lucrarea de față se numără printre primele încercări de a efectua o investigare a infracţiunilor prevăzute la art. 241 CP RM. Pe acest suport au fost formulate concluzii şi recomandări teoretice în vederea îmbunătățirii continue a legislaţiei.

Considerăm că aportul nostru la ridicarea gradului de investigaţie a celor mai controversate probleme ale ştiinţei şi practicii dreptului penal vizând infracţiunile prevăzute la art. 241 CP RM se exprimă în: stabilirea conţinutului obiectului juridic şi al obiectului imaterial ale acestor infracţiuni; identificarea conţinutului laturii obiective a infracțiunilor specificate la art. 241 CP RM; relevarea trăsăturilor ce caracterizează vinovăția, motivul şi scopul respectivelor infracţiuni; circumstanţierea caracteristicilor subiectului infracţiunilor prevăzute la art. 241 CP RM; identificarea criteriilor de disociere a infracţiunilor specificate la art. 241 CP RM în raport cu faptele infracționale incriminate la art. 190, 241[1], 242, 244, 244[1] şi altele din Codul penal etc.

Problema ştiinţifică importantă rezolvată constă în interpretarea prevederilor art. 241 CP RM, ceea ce a condus la clarificarea pentru practicienii şi teoreticienii din domeniul dreptului penal a condițiilor în care acest articol devine aplicabil, în vederea calificării corecte a faptelor infracționale în corespundere cu art. 241 CP RM.

Semnificaţia teoretică a lucrării își găsește exprimare în definirea bazelor conceptuale ale studiului de drept penal al răspunderii pentru infracţiunile prevăzute la art. 241 CP RM; în sistematizarea abordărilor teoretice referitoare la stabilirea elementelor constitutive şi a circumstanţelor agravante ale infracţiunilor specificate la art. 241 CP RM etc.

Valoarea aplicativă a lucrării se exprimă în următoarele: 1) interpretarea noţiunilor şi termenilor ce apar în art. 125 și 241 CP RM este importantă pentru aplicarea reuşită a acestor norme în practica judiciară, precum şi pentru dezvoltarea ulterioară a concepţiilor ştiinţifice; 2) interpretarea celor mai controversate aspecte ce caracterizează infracţiunile prevăzute la art. 241 CP RM va avea o contribuţie certă la dezvoltarea polemicii ştiinţifice; 3) concluziile şi recomandările făcute în teză pot facilita procesul de înfăptuire a justiţiei penale, precum şi procesul educaţional în instituţiile cu profil juridic, în acelaşi rând procesul de perfecţionare profesională continuă a avocaţilor, procurorilor, judecătorilor şi a altor specialişti în domeniu etc.

Rezultatele ştiinţifice principale înaintate spre susţinere: stabilirea caracteristicilor obiectului juridic şi ale obiectului imaterial în cazul infracţiunilor prevăzute la art. 241 CP RM; identificarea conţinutului noțiunii

„activitate de întreprinzător” utilizate în art. 125 şi 241 CP RM; relevarea formei şi conţinutului faptei prejudiciabile specificate la art. 241 CP RM prin prisma prevederilor de la lit. a)-d) art. 125 CP RM etc.

Implementarea rezultatelor ştiinţifice. Acestea sunt aplicabile la elaborarea de publicaţii ştiinţifice cu caracter de îndrumare pentru cadrele didactice, studenţi, masteranzi, doctoranzi; la elaborarea de proiecte didactice şi curricule în materie de drept penal ce reflectă tema răspunderii penale pentru infracţiunile prevăzute la art. 241 CP RM.

Aprobarea rezultatelor. Concepţiile şi concluziile de bază ale tezei au fost expuse în cadrul a 9 publicaţii ştiinţifice. De asemenea, ele au constituit subiectul discuţiilor purtate la şedinţele Departamentului Drept Penal al Universităţii de Stat din Moldova în anii 2014-2016. În acelaşi timp, unele idei ce constituie rezultatul cercetării au fost prezentate la: cea de-a XVI-a Conferinţă ştiinţifică internaţională „Studiile ştiinţifice actuale în lumea modernă” (Pereiaslav-Hmelnițki, Ucraina, 26-27 august 2016); Conferinţa ştiinţifică cu participare internaţională „Integrare prin cercetare şi inovare” (Chişinău, 28-29 septembrie 2016).

Publicaţii la tema tezei: 9 lucrări ştiinţifice.

Volumul şi structura tezei: 160 pagini text de bază ce cuprinde: Introducere, 4 capitole, concluzii şi recomandări; bibliografia din 354 titluri; declaraţia privind asumarea răspunderii; CV-ul autorului.

Cuvinte-cheie: practicarea ilegală a activităţii de întreprinzător; profit; venituri; înregistrare; genuri de activitate interzise de legislaţie; mărci; coduri fiscale; două sau mai multe persoane; folosirea situaţiei de serviciu.

CONŢINUTUL TEZEI

În **Introducere** este argumentată actualitatea şi importanţa problemei abordate, sunt formulate scopul şi obiectivele tezei, sunt concretizate noutatea ştiinţifică a rezultatelor obţinute, importanţa teoretică şi valoarea aplicativă a lucrării, aprobarea rezultatelor, fiind punctat sumarul compartimentelor tezei.

În **Capitolul 1** ***„Analiza situaţiei în ştiinţa dreptului penal privind răspunderea pentru infracţiunile de practicare ilegală a activităţii de întreprinzător”*** este efectuată analiza materialelor ştiinţifice la tema tezei publicate în ţară şi peste hotare. O atenţie deosebită se acordă publicaţiilor din ultimii ani. Examinarea se face în consecutivitate cronologică. La concret, au fost analizate lucrările următorilor autori: L.S. Aistova, P.S. Iani, Ia.E. Ivanova, M.M. Malikov, A.V. Silaev, M.N. Urda, E.S. Voteakova *(Federaţia Rusă)*; O.O. Dudorov, Ia.O. Lantinov,

R.O. Movcean, O.V. Skvorțova, V.A. Zaeț *(Ucraina)*; E.N. Bodilovskaia, M.E. Denisiuk, A. Makarenko *(Republica Belarus)*. Un spațiu aparte se acordă analizei materialelor ştiinţifice la tema tezei publicate în Republica Moldova, elaborate de T. Andronic, V. Berliba, A. Borodac, S. Brînza, R. Cojocaru, L. Gîrla, V. Iacuboi, V. Spalatu, V. Stati, Iu. Tabarcea.

În şirul acestor lucrări se înscriu:

• monografia elaborată de *L.S. Aistova* în 2002 [20].

Prezintă interes opinia acestui autor din care deducem că subiect al infracțiunilor reunite sub denumirea de practicare ilegală a activității de întreprinzător poate fi doar persoana care desfăşoară nemijlocit activitatea de întreprinzător: „Fondatorii şi acţionarii nu pot fi supuşi răspunderii penale pentru practicarea ilegală a activităţii de întreprinzător, dacă ei nu participă nemijlocit la desfăşurarea activităţii de întreprinzător". O asemenea opinie, care își găsește confirmare în art. 4 al Legii cu privire la antreprenoriat și întreprinderi, ne ajută să răspundem la întrebarea: este oare necesar ca subiectul infracțiunilor prevăzute la art. 241 CP RM să aibă o calitate specială?

Totodată, nu agreăm poziția lui L.S. Aistova, potrivit căreia activitatea de întreprinzător nu poate fi niciodată practicată unipersonal; ea reprezintă o activitate organizată a două sau a mai multor persoane. Considerăm prea categorică această afirmație. Infracțiunile specificate la art. 241 CP RM nu sunt infracţiuni presupunând o pluralitate naturală de făptuitori (așa cum este, de exemplu, infracțiunea prevăzută la art. 246 CP RM);

• lucrarea având un grup de autori: *A. Barbăneagră, V. Berliba, M. Bârgău şi alţii*, ce datează din anul 2003 [11].

Prin prisma prevederilor Legii cu privire la antreprenoriat și întreprinderi se face interpretarea art. 125 și a art. 241 CP RM. În paralel, este efectuată analiza elementelor constitutive și a circumstanțelor agravante ale infracțiunilor specificate la art. 241 CP RM.

În special, V. Berliba definește noțiunile „activitate de întreprinzător", „filială", „reprezentanţă", „marcă comercială", „cod fiscal", „profit" etc. Este stabilit conținutul obiectului juridic special al infracțiunilor prevăzute la art. 241 CP RM: relațiile sociale din domeniul antreprenoriatului. În continuare, sunt examinate cele patru modalități normative ale infracțiunilor analizate, specificate la art. 125 CP RM. Sunt relevate caracteristicile urmărilor prejudiciabile nominalizate în art. 241 CP RM. Autorul caracterizează latura subiectivă și subiectul infracțiunilor specificate la acest articol. Nu în ultimul rând, sunt analizate circumstanțele agravante ale acestor infracțiuni.

De asemenea, atrag atenția unele concluzii formulate de V. Berliba. De exemplu, dânsul afirmă: problema vizând posibilitatea recunoașterii activității de întreprinzător se soluționează în fiecare caz concret în funcție de continuitatea și intensitatea actelor săvârșite, de profitul obținut și de alți factori. Nu este considerată activitate de întreprinzător activitatea care constă în acordarea întâmplătoare de servicii, în semn de răsplată, cum ar fi reparația autovehiculelor persoanelor cunoscute.

Prin aceasta se sugerează că nu oricare activitate de fabricare a produselor, de executare a lucrărilor sau de prestare a serviciilor reprezintă o activitate de întreprinzător. La fel, din punctul de vedere precitat putem deduce că o tranzacție singulară sau chiar o pluralitate de tranzacții singulare nu trebuie confundată cu activitatea de întreprinzător, care este practicată sistematic, pentru a-i asigura întreprinzătorului o sursă permanentă de venituri;

• autoreferatul tezei de doctor susținute de *Ia.O. Lantinov* în 2004 [23].

În opinia acestui autor, impunerea, prin intermediul legii penale, a interdicției de a încălca ordinea de practicare a activității de întreprinzător sau bancare este necesară doar în perioada de tranziție la economia de piață. De asemenea, Ia.O. Lantinov analizează gradul de corespundere a art. 202 „Încălcarea ordinii de practicare a activității de întreprinzător sau bancare" din Codul penal al Ucrainei cu temeiurile și principiile de incriminare. Se ajunge la concluzia că această corespundere este una parțială. De aceea, autorul propune operarea unor modificări în art. 202 din Codul penal al Ucrainei. Din punctul de vedere al lui Ia.O. Lantinov, dacă încălcarea ordinii de practicare a activității de întreprinzător sau bancare presupune obținerea unui profit, atunci, în plan secundar, se aduce atingere relațiilor sociale cu privire la obținerea unor venituri în rezultatul activității de întreprinzător. La fel, el consideră că veniturile obținute reprezintă obiectul material al infracțiunilor prevăzute la art. 202 din Codul penal al Ucrainei;

• lucrarea aparținând unui grup de autori: *A. Barbăneagră, V. Berliba, C. Gurschi și alții*, publicată în 2005 [1].

Această lucrare reproduce, în mare parte, ideile conturate în lucrarea pe care am analizat-o anterior, ce datează din 2003. În același timp, își găsesc dezvoltare alte idei. De exemplu, V. Berliba afirmă că incriminarea de la art. 241 CP RM apără relațiile sociale care asigură legalitatea desfășurării activității de întreprinzător în sfera producției, comerțului, acordării de servicii etc. În ce privește pericolul social al infracțiunilor prevăzute la art. 241 CP RM, V. Berliba menționează: pericolul social constă în faptul că sunt încălcate interesele generale ale antreprenoriatului legal, interesele

consumatorilor și ale altor contragenți, precum și interesele financiare ale statului, deoarece drept rezultat al activității ilegale de întreprinzător se creează posibilitatea de obținere a unor venituri necontrolate de către stat și de către organele fiscale ale acestuia, statul fiind astfel limitat în posibilitatea de a-și acumula veniturile necesare la buget și de a opera cu acestea;

• articolele științifice ale lui *V. Iacuboi* elaborate în perioada anilor 2007-2008 [12-16].

Inter alia, în unul dintre articolele sale autoarea supune analizei reglementarea răspunderii pentru practicarea ilegală a activității de întreprinzător conform codurilor penale ale unor state din spațiul post-sovietic (al Federației Ruse, al Ucrainei, al Armeniei). Printre altele, sunt stabilite avantajele și dezavantajele: 1) utilizării în legile penale ale acestor state a termenului „venituri" (și nu a termenului „profit") pentru desemnarea urmărilor prejudiciabile ale infracțiunilor reunite sub denumirea de practicare ilegală a activității de întreprinzător; 2) apărării prin intermediul legilor penale ale acestor state a relațiilor sociale cu privire la practicarea activității de întreprinzător supuse licențierii. Această analiză a contribuit la formarea punctului nostru de vedere vizavi de oportunitatea efectuării unor remanieri în art. 125 și 241 CP RM.

Într-o altă publicație, V. Iacuboi întreprinde o analiză a aspectelor legate de delimitarea infracțiunilor prevăzute la art. 241 CP RM de faptele prevăzute la art. 162 din Codul cu privire la contravenţiile administrative. Astfel, au fost realizate următoarele sarcini: a) stabilirea prevederilor art. 162 al Codului cu privire la contravenţiile administrative care sunt complementare cu prevederile art. 125 CP RM; b) identificarea criteriilor de delimitare a infracţiunilor specificate la art. 241 CP RM de faptele contravenționale conexe, sub aspectul caracteristicilor faptei prejudiciabile; c) recomandarea vizând înlăturarea imperfecţiunilor de ordin tehnico-legislativ care marchează dispoziţiile art. 125 şi 241 CP RM, precum şi ale art. 162 din Codul cu privire la contravenţiile administrative.

Un alt articol științific, elaborat de V. Iacuboi, este consacrat examinării caracteristicilor valorilor sociale specifice (și relațiilor sociale aferente) care suferă atingere în urma săvârșirii infracţiunilor prevăzute la art. 241 CP RM. În urma analizei detaliate a multiplelor puncte de vedere asupra naturii juridice a obiectului juridic special al infracţiunilor în cauză, autoarea ajunge la următoarea concluzie: faptele incriminate la art. 241 CP RM lezează sau pun în pericol relaţiile sociale cu privire la practicarea legală a activităţii de întreprinzător;

• articolul ştiinţific elaborat în coautorat de *V. Berliba* şi *R. Cojocaru*, publicat într-o ediţie specială din 2008-2009 [10].

În cadrul acestuia sunt examinate obiectul şi latura obiectivă a infracţiunilor specificate la art. 241 CP RM. După analiza mai multor puncte de vedere referitoare la conţinutul obiectului juridic special al acestor infracţiuni, autorii ajung la concluzia că acest obiect îl constituie relaţiile sociale din sfera antreprenoriatului, a căror existenţă şi normală desfăşurare sunt condiţionate de respectarea ordinii stabilite de organele statale pentru practicarea activităţii de întreprinzător. De asemenea, comportă interes opinia expusă de V. Berliba şi R. Cojocaru, conform căreia relaţiile sociale din domeniul fiscal nu suferă atingere în rezultatul săvârşirii infracţiunilor prevăzute la art. 241 CP RM. Nu pot fi trecute cu vederea nici punctele de vedere ale acestor autori referitor la caracteristicile modalităţilor normative specificate la art. 125 CP RM, precum şi la alte aspecte ce ţin de latura obiectivă a infracţiunilor prevăzute la art. 241 CP RM;

• articolul ştiinţific elaborat de *P.S. Iani*, care a apărut de sub tipar în 2009 [24].

În cadrul acestuia, autorul abordează compatibilizarea terminologică a reglementărilor penale referitoare la infracţiunile reunite sub denumirea de practicare ilegală a activităţii de întreprinzător cu reglementările extrapenale de referinţă. P.S. Iani consideră că aparatul noţional al respectivelor reglementări penale se inspiră necesarmente din noţiunile care se conţin în reglementările extrapenale de referinţă. Legiuitorul trebuie să respecte această regulă atunci când adoptă o normă penală. Compatibilizarea terminologică a reglementărilor de ambele tipuri ar face inutilă discuţia cu privire la prioritatea unuia dintre acestea. În lipsa unei coliziuni dintre reglementările penale şi cele extrapenale, acestea s-ar completa armonios, reglementând împreună relaţiile sociale cu privire la practicarea legală a activităţii de întreprinzător.

În principiu, suntem de acord cu aceste teze. Or, noţiunea „activitate de întreprinzător", utilizată în legea penală, are acelaşi înţeles ca şi noţiunea „activitate de întreprinzător", folosită în reglementările de drept civil;

• articolul ştiinţific al lui *V. Spalatu* elaborat în acelaşi an 2009 [17].

În cadrul acestei publicaţii sunt analizate urmările prejudiciabile ale infracţiunilor specificate la art. 241 CP RM. În special, autorul întreprinde o exegeză a opiniilor doctrinare privitoare la conţinutul noţiunilor „profit" şi „venituri". Se ajunge la concluzia că prin „profit", în sensul art. 241 CP RM, se are în vedere venitul total, care este obţinut independent de cheltuielile suportate ca urmare a desfăşurării activităţii de întreprinzător. De asemenea, merită atenţie propunerea autorului de a fi exclusă din art. 241

CP RM menţiunea cu privire la obţinerea profitului. Aceasta deoarece, în opinia lui, noţiunea „profit” este parte integrantă a noţiunii „activitate de întreprinzător” în sensul art. 241 CP RM şi al Legii cu privire la antreprenoriat şi întreprinderi. În legătură cu aceasta, vom remarca doar că în definiţia noţiunii „activitate de întreprinzător” din această lege legiuitorul utilizează termenul „venituri”, şi nu „profit”;

• articolul ştiinţific al cărui autor este *V. Stati*, elaborat în 2014 [18].

În acest articol sunt propuse criteriile de delimitare a infracţiunilor specificate la art. 241 CP RM de infracţiunile prevăzute la art. 185^2, 241^1, 244, 246^1, 361 şi altele din Codul penal, precum şi de faptele adiacente de factură contravenţională sau fiscală. De asemenea, îşi găsesc dezvoltare ideile conturate în alte publicaţii elaborate de V. Stati.

Astfel, se menţionează că la lit. f) alin. (2) art. 241 CP RM este consemnată nu o circumstanţă agravantă a infracţiunii specificate la alin. (1) art. 241 CP RM. De fapt, la alin. (1) şi la lit. f) alin. (2) art. 241 CP RM sunt prevăzute infracţiuni de sine stătătoare. Aceste infracţiuni se pot afla între ele în concurs. Explicaţia acestui fapt constă în următoarele: nu există o componenţă „de bază” de practicare ilegală a activităţii de întreprinzător, componenţă care: 1) nu ar presupune obţinerea unui profit în proporţii mari sau a unui profit în proporţii deosebit de mari *şi* 2) pe care s-ar grefa în calitate de circumstanţe agravante obţinerea unui profit în proporţii mari sau a unui profit în proporţii deosebit de mari. Iată de ce, obţinerea unui profit în proporţii deosebit de mari nu poate fi privită ca circumstanţă agravantă pentru infracţiunea prevăzută la alin. (1) art. 241 CP RM, infracţiune care presupune obţinerea unui profit în proporţii mari. Or, obţinerea unui profit în proporţii deosebit de mari nu poate fi privită ca apendice, ca adaos, ca supliment, ca anexă la componenţa de infracţiune specificată la alin. (1) art. 241 CP RM, care deja presupune obţinerea unui profit în proporţii mari.

De asemenea, se insistă asupra necesităţii de a deosebi ipoteza de desfăşurare a unor genuri de activitate interzise de legislaţie (prevăzute la lit. b) art. 125 CP RM), pe de o parte, de ipoteza desfăşurării unor genuri de activitate permise în mod exclusiv întreprinderilor de stat şi de ipoteza desfăşurării activităţii de întreprinzător fără licenţă (care nu sunt specificate la lit. b) art. 125 CP RM). În acest scop, V. Stati recurge la metoda istorică: în Hotărârea Guvernului Republicii Moldova cu privire la reglementarea unor genuri de activitate în Republica Moldova, nr. 859 din 13.08.1998 (abrogată), erau stabilite distinct două liste: 1) lista genurilor de activitate interzise pe teritoriul Republicii Moldova (anexa nr. 1 la respectiva hotărâre); 2) lista genurilor de activitate ce necesită autorizare prin licenţe (anexa

nr. 2 la respectiva hotărâre). Astfel, de exemplu, lista genurilor de activitate interzise pe teritoriul Republicii Moldova cuprindea: 1) producerea, comercializarea şi propagarea materialelor pornografice; 2) deschiderea şi întreţinerea caselor de toleranţă; 3) comerţul în scop de contrabandă; 4) alte genuri de activitate interzise de legislaţia în vigoare, tratatele şi convenţiile internaţionale la care Republica Moldova este parte. În timpul în care Hotărârea Guvernului Republicii Moldova cu privire la reglementarea unor genuri de activitate în Republica Moldova, nr. 859 din 13.08.1998, era în vigoare se aplica art. 164 „Practicarea ilegală a activităţii de întreprinzător" din Codul penal al Republicii Moldova din 1961. Nota la acest articol prevedea: „Prin „desfăşurarea ilegală a activităţii de întreprinzător", în sensul prezentului articol, se înţelege: ... desfăşurarea unor genuri de activitate interzise de legislaţie, precum şi desfăşurarea fără licenţă a unor activităţi ce necesită autorizarea prin licenţă...". În nota la art. 164 CP RM din 1961 (care îndeplinește un rol similar cu cel al art. 125 CP RM) desfăşurarea unor genuri de activitate interzise de legislaţie este diferenţiată în raport cu desfăşurarea fără licenţă a unor activităţi ce necesită autorizarea prin licenţă. Luând în considerare contextul istoric în care au fost incriminate faptele reunite sub denumirea marginală de practicare ilegală a activităţii de întreprinzător, nu există niciun temei de a se afirma că, în contextul art. 125 CP RM (și, implicit, al art. 241 CP RM), noțiunea „desfăşurarea unor genuri de activitate interzise de legislaţie" ar fi supraordinată în raport cu noțiunile „desfăşurarea unor genuri de activitate permise în mod exclusiv întreprinderilor de stat" și „desfăşurarea activităţii de întreprinzător fără licenţă";

• articolul științific elaborat în coautorat de *O.O. Dudorov* și *R.O. Movcean*, apărut de sub tipar în 2015 [22].

Acești autori se referă la problema ce vizează excluderea art. 202 din Codul penal al Ucrainei. La concret, se relevă că dezincriminarea încălcării ordinii de practicare a activității de întreprinzător sau bancare a avut ca efect imposibilitatea reacționării adecvate la proliferarea așa-numitelor „piramide financiare". Or, în Codul penal al Ucrainei lipsește un articol similar cu art. 241^1 CP RM. Tocmai art. 202 din Codul penal al Ucrainei era cel care se aplica în cazul desfășurării activității financiare ilegale de către așa-numitele „piramide financiare".

O.O. Dudorov și R.O. Movcean consideră că este incorect a privi apărarea penală a relațiilor sociale din sfera activității de întreprinzător ca pe o reminiscență a sistemului sovietic de dirijare planificată a economiei. Se ajunge la concluzia că, sub aspectul apărării penale a acestor relații sociale, politica penală promovată în Ucraina se caracterizează prin schimbarea

frecventă a vectorilor. Deseori, amendamentele legislative operate în normele penale în materie sunt contradictorii, lipsindu-le fundamentarea teoretică și raționalitatea practică. Concluzia generală formulată de acești doi autori este că, la etapa actuală de dezvoltare a relațiilor sociale, în Ucraina lipsește o strategie eficientă de apărare penală a relațiilor sociale din sfera activității de întreprinzător. În consecință, ei propun anumite soluții în vederea redresării situației atestate.

Capitolul 2 ***„Obiectul infracțiunilor de practicare ilegală a activității de întreprinzător”*** este dedicat analizei obiectului juridic, a obiectului imaterial și a produsului infracțiunilor prevăzute la art. 241 CP RM.

Este de menționat că, în cazul infracțiunilor prevăzute la art. 241 CP RM, obiectul juridic special trebuie să derive din relațiile sociale cu privire la economia națională, dar și din relațiile sociale cu privire la activitatea de întreprinzător (care constituie obiectul juridic de subgrup al infracțiunilor specificate la art. 241, 241^1, 242, 242^1 și 242^2 CP RM). Nu termenul „antreprenoriat”, ci sintagma „activitate de întreprinzător” este mai potrivită pentru a desemna definitul din cadrul definiției date noțiunii „activitate de întreprinzător” în art. 1 al Legii cu privire la antreprenoriat și întreprinderi. Noțiunea „activitate de întreprinzător”, utilizată în legea penală, are același înțeles ca și noțiunea „activitate de întreprinzător”, folosită în reglementările de drept civil.

Fiecare dintre semnele constitutive ale noțiunii „activitate de întreprinzător”, în sensul art. 1 al Legii cu privire la antreprenoriat și întreprinderi, are un caracter necesar, dar nu și suficient. Absența oricăruia dintre aceste semne presupune că activitatea nu poate fi considerată activitate de întreprinzător. De aceea, nu oricare activitate de fabricare a produselor, de executare a lucrărilor sau de prestare a serviciilor reprezintă o activitate de întreprinzător. Comercializarea mărfurilor, activitățile bancare, de investiții, operațiunile cu titluri de valoare, de editare sau de asigurare intră sub incidența definiției noțiunii „activitate de întreprinzător” formulate la art. 1 al Legii cu privire la antreprenoriat și întreprinderi. Cât privește transmiterea proprietății imobiliare în posesie și/sau în folosință (locațiune, arendă, uzufruct), aceasta poate fi considerată activitate de întreprinzător doar atunci când presupune prezența tuturor celor opt semne constitutive ale noțiunii „activitate de întreprinzător” în sensul art. 1 al Legii cu privire la antreprenoriat și întreprinderi. În cazul în care unul dintre aceste semne lipsește, transmiterea proprietății imobiliare în posesie și/sau în folosință (locațiune, arendă, uzufruct) nu poate fi considerată activitate de întreprinzător.

În ipoteza faptelor specificate la art. 263 din Codul contravențional, nu este obligatoriu ca făptuitorul să obțină venituri. Este posibil ca el doar să urmărească obținerea unor venituri. Pentru comparație, în ipoteza infracțiunilor prevăzute la art. 241 CP RM, este obligatoriu să se obțină profit (nu venituri). Mai mult, profitul obținut trebuie să se exprime în proporții mari sau deosebit de mari.

O tranzacție singulară sau chiar o pluralitate de tranzacții singulare nu trebuie confundată cu activitatea de întreprinzător, care este practicată sistematic, pentru a-i asigura întreprinzătorului o sursă permanentă de venituri. Oricare activitate (inclusiv activitatea de întreprinzător) are un caracter sistematic. Nicio activitate nu poate fi realizată instantaneu, *uno ictu*. O activitate presupune întotdeauna o succesiune de acte care au la bază aceeași intenție. Nu este posibil ca activitatea să fie formată dintr-un singur act. În consecință, tranzacțiile singulare, având la bază intenții de sine stătătoare, nu pot alcătui o activitate. În art. 241 CP RM, sintagma „activitate de întreprinzător" desemnează nu pur și simplu o activitate. Ea desemnează o activitate care constituie o faptă, o singură faptă. Ar fi cu totul incorect ca art. 241 CP RM să fie aplicat doar atunci când s-ar comite trei sau mai multe infracțiuni prevăzute de acest articol.

Obiectul juridic special al infracțiunilor prevăzute la art. 241 CP RM îl constituie relațiile sociale cu privire la practicarea legală a activității de întreprinzător: a) soldată cu obținerea unui profit în proporții mari (în ipoteza infracțiunii specificate la alin. (1) art. 241 CP RM) *sau* b) soldată cu obținerea unui profit în proporții deosebit de mari (în situația infracțiunii prevăzute la lit. f) alin. (2) art. 241 CP RM).

Calificarea faptei conform art. 241 CP RM exclude aplicarea art. 244 CP RM. Nu este posibil concursul ideal dintre infracțiunile prevăzute la art. 241 CP RM, pe de o parte, și infracțiunile specificate la art. 244 sau 244^1 CP RM, pe de altă parte.

Produsele fabricate în rezultatul practicării ilegale a activității de întreprinzător constituie nu obiectul material al infracțiunilor prevăzute la art. 241 CP RM, ci produsul acestora. Actele sau informaţiile neautentice (false), prezentate de către făptuitor în vederea înregistrării de stat a activității de întreprinzător, nu pot reprezenta nici obiectul material (imaterial) al infracțiunilor specificate la art. 241 CP RM, nici mijlocul de săvârșire a acestora. În ipoteza prezentării spre înregistrare de acte sau informații neautentice (false), art. 241 CP RM (coroborat cu lit. a) și c) art. 125 CP RM) este funcțional doar în cazul în care o persoană comite una dintre infracțiunile

prevăzute la art. 241 CP RM, iar altă persoană prezintă spre înregistrare acte sau informaţii neautentice (false).

În cazul în care contribuirea prin complicitate la săvârşirea uneia dintre infracțiunile prevăzute la art. 241 CP RM reprezintă scopul persoanei care prezintă spre înregistrare acte sau informaţii neautentice (false), respectiva persoană ar trebui să răspundă pentru complicitate la una dintre infracțiunile specificate la art. 241 CP RM (privite prin prisma lit. a) și c) art. 125 CP RM), nu ca autor al faptei prevăzute la alin. (8) art. 263 din Codul contravenţional.

Codurile fiscale străine şi codurile fiscale plastografiate constituie obiectul imaterial al infracţiunilor prevăzute la art. 241 CP RM, nu mijlocul de săvârşire a acestora. Nu concursul – real sau ideal – de infracțiuni, ci concurența dintre o parte și un întreg este ceea ce caracterizează relația dintre folosirea unor documente care conțin coduri fiscale plastografiate (care ar intra sub incidența art. 361 CP RM) și desfăşurarea activităţii de întreprinzător cu utilizarea unor coduri fiscale plastografiate (care intră sub incidența art. 241 CP RM).

Infracțiunile specificate la art. 241 CP RM nu au nici obiect material, nici victimă.

Capitolul 3 *„Latura obiectivă a infracțiunilor de practicare ilegală a activității de întreprinzător”* este consacrat investigării faptei prejudiciabile, a urmărilor prejudiciabile și a legăturii de cauzalitate în ipoteza infracțiunilor prevăzute la art. 241 CP RM.

În context, menționăm că, sub aspectul formei faptei prejudiciabile, modalitatea normativă prevăzută la lit. a) art. 125 CP RM presupune săvârşirea unei inacțiuni, succedată de comiterea unei acțiuni.

Infracțiunile specificate la art. 241 CP RM (privite prin prisma lit. a), c) sau d) art. 125 CP RM) nu pot forma un concurs ideal cu infracțiunea prevăzută la art. 242 CP RM. În prezența modalităților normative consemnate la lit. a), c) sau d) art. 125 CP RM nu este posibilă concurența dintre art. 241 și art. 242 CP RM.

În prezența modalității prevăzute la lit. b) art. 125 CP RM, fapta prejudiciabilă adoptă forma acțiunii. Ipoteza prevăzută la lit. b) art. 125 CP RM interzice tuturor (nu doar anumitor categorii de persoane) să desfășoare genuri de activitate interzise de legislație. Articolul 241 CP RM (coroborat cu lit. b) art. 125 CP RM) se află într-o relație de concurență între parte și întreg cu art. 242 CP RM. În prezența modalității prevăzute la lit. b) art. 125 CP RM este exclus concursul ideal dintre infracțiunile prevăzute la art. 241 și 242 CP RM.

Ipoteza desfăşurării unor genuri de activitate, permise în mod exclusiv întreprinderilor de stat, nu se regăseşte în dispoziţia de la lit. b) art. 125 CP RM şi, implicit, în dispoziţia de la art. 241 CP RM. Răspunderea pentru desfăşurarea unor genuri de activitate, permise în mod exclusiv întreprinderilor de stat, poate fi doar cea stabilită la alin. 4 art. 10 al Legii cu privire la antreprenoriat şi întreprinderi.

Desfăşurarea activităţii de întreprinzător fără licenţă nu se regăseşte în dispoziţia de la lit. b) art. 125 CP RM. În astfel de cazuri, răspunderea se aplică în baza alin. (4) art. 263 din Codul contravenţional. În asemenea cazuri, nu este exclusă nici aplicarea unei norme care este specială în raport cu alin. (4) art. 263 din Codul contravenţional (de exemplu: lit. l) art. 169, art. 179, alin. (1)-(3) art. 197, art. 248, alin. (2) art. 277^1, alin. (2) art. 284, alin. (1) art. 293^2 sau altele din Codul contravenţional). De asemenea, poate fi aplicat art. 214 sau 245^6 CP RM. Calificarea desfăşurării activităţii de întreprinzător fără licenţă în baza art. 241 CP RM (coroborat cu lit. b) art. 125 CP RM) ar însemna nu altceva decât aplicarea prin analogie a legii penale, interzisă de alin. (2) art. 3 CP RM.

Nerespectarea condiţiilor prevăzute de licenţă este pasibilă, eventual, de sancţiunea stabilită la lit. f) alin. (2) art. 21 al Legii privind reglementarea prin licenţiere a activităţii de întreprinzător.

Sub aspectul formei faptei prejudiciabile, modalitatea normativă prevăzută la lit. c) art. 125 CP RM presupune săvârşirea unei inacţiuni, succedată de comiterea unei acţiuni. Prin „altă unitate", în sensul lit. c) art. 125 CP RM, trebuie de înţeles subdiviziunea unei persoane juridice (alta decât filiala, reprezentanţa, sucursala, secţia, magazinul, depozitul sau unitatea comercială), situată în afara locului de reşedinţă de bază a acestei persoane juridice, care exercită unele dintre atribuţiile acesteia şi care este pasibilă de înregistrare de stat. Sucursalele, secţiile, magazinele, depozitele, unităţile comerciale sau alte asemenea unităţi, menţionate la lit. c) art. 125 CP RM, sunt pasibile anume de înregistrare de stat, nu de autorizare.

Sub aspectul formei faptei prejudiciabile, modalitatea normativă prevăzută la lit. d) art. 125 CP RM presupune îmbinarea acţiunii cu inacţiunea sau cu altă acţiune. Calificarea suplimentară în baza art. 361 CP RM nu este necesară în cazul utilizării unor coduri fiscale străine sau plastografiate în contextul desfăşurării activităţii de întreprinzător.

Doar în ipoteza specificată la lit. b) art. 125 CP RM făptuitorul desfăşoară activitatea de întreprinzător care nu este pasibilă de înregistrare de stat. Dimpotrivă, în ipotezele consemnate la lit. a) şi c) art. 125 CP RM făptuitorul desfăşoară activitatea de întreprinzător care este pasibilă de

înregistrare de stat. Cât privește ipoteza prevăzută la lit. d) art. 125 CP RM, făptuitorul desfășoară activitatea de întreprinzător deja după ce a parcurs procedura de înregistrare de stat.

Infracțiunile prevăzute la art. 241 CP RM sunt infracțiuni prelungite, nu infracțiuni continue.

Dacă subiectul infracțiunilor prevăzute la art. 241 CP RM are intenţia determinată simplă de a obține un profit în proporţii mari sau deosebit de mari, intenţie pe care nu o poate realiza din cauze independente de voinţa lui, atunci fapta trebuie calificată ca tentativă la una dintre infracțiunile specificate la alin. (1) sau la lit. f) alin. (2) art. 241 CP RM, indiferent de mărimea profitului obținut în realitate. Dacă făptuitorul manifestă intenţie determinată alternativă sau intenţie nedeterminată, calificarea trebuie făcută nu în funcţie de orientarea intenţiei (întrucât nu este cu putinţă a o particulariza), dar în funcţie de mărimea profitului obținut în mod efectiv.

Pentru a fi atestată consumarea infracțiunilor prevăzute la art. 241 CP RM este necesară întrunirea următoarelor două condiții: a) să fie comise toate actele care alcătuiesc seria de acte preconizate, cuprinse de intenția făptuitorului; b) să fie obținut în întregime profitul în proporţii mari sau deosebit de mari preconizat, cuprins de intenția făptuitorului.

Spre deosebire de infracțiunile specificate la art. 190 CP RM, cele prevăzute la art. 241 CP RM nu presupun comiterea sustragerii, a înșelăciunii sau a abuzului de încredere (cu excepția unei situații prevăzute la lit. d) art. 125 CP RM – „desfășurarea acestei activităţi cu utilizarea unor coduri fiscale străine sau plastografiate”, când se atestă înșelăciune).

Capitolul 4 *„Latura subiectivă și subiectul infracțiunilor de practicare ilegală a activității de întreprinzător”* este dedicat analizei elementelor constitutive subiective ale infracțiunilor prevăzute la art. 241 CP RM. La fel, sunt examinate agravantele acestor infracțiuni.

În această ordine de idei, menționăm că nici intenția indirectă, nici imprudența (concretizată în încredere exagerată sau în neglijență) nu pot caracteriza vinovăția manifestată în ipoteza infracțiunilor prevăzute la art. 241 CP RM. Scopul acestor infracțiuni constă în asigurarea unei surse permanente de venituri. Se ajunge la concluzia că este oportună substituirea în art. 241 CP RM a sintagmei „unui profit” prin sintagma „unor venituri”.

Interesul material reprezintă motivul exclusiv sau dominant al infracțiunilor specificate la art. 241 CP RM. În acele cazuri când interesul material constituie motivul dominant, acesta este secundat de un alt motiv. Motivul secundar al infracțiunilor prevăzute la art. 241 CP RM îl constituie: teama făptuitorului de a-și asuma statutul de întreprinzător; năzuința făptuitorului de a nu fi identificat etc.

Infracțiunile specificate la art. 241 CP RM nu pot fi comise de o persoană juridică în ipoteza: a) desfăşurării activităţii de întreprinzător fără înregistrarea (reînregistrarea) la organele autorizate (lit. a) art. 125 CP RM); b) desfăşurării activităţii de întreprinzător prin intermediul sucursalelor neînregistrate în modul stabilit de legislaţie (lit. c) art. 125 CP RM). Persoana juridică cu scop nelucrativ (necomercial), care desfăşoară activitatea de întreprinzător, poate fi subiect al infracțiunilor prevăzute la art. 241 CP RM.

Vârsta minimă a persoanei pasibile de răspundere în baza art. 241 CP RM este în unele cazuri de 16 ani, iar în alte cazuri de 18 ani.

Numai în unele cazuri subiectul infracțiunilor specificate la art. 241 CP RM are o calitate specială. Subiect al acestor infracțiuni este persoana care desfășoară nemijlocit activitatea de întreprinzător.

Infracțiunile prevăzute la art. 241 CP RM nu sunt infracţiuni presupunând o pluralitate naturală de făptuitori.

În cazurile în care subiectul infracțiunilor specificate la art. 241 CP RM are o calitate specială, circumstanța agravantă prevăzută la lit. b) alin. (2) art. 241 CP RM presupune doar ipoteza săvârşirii infracțiunii de doi sau mai mulţi coautori. Dacă însă acest subiect nu are o calitate specială, circumstanța agravantă consemnată la lit. b) alin. (2) art. 241 CP RM presupune trei ipoteze: a) săvârşirea infracţiunii de doi sau mai mulţi coautori; b) săvârşirea infracţiunii de către o persoană, care întruneşte semnele subiectului infracţiunii, în comun cu una sau mai multe persoane, care nu întrunesc aceste semne; c) săvârşirea infracţiunii de către o persoană, care întruneşte semnele subiectului infracţiunii, prin intermediul unei persoane, care nu întruneşte aceste semne.

În situațiile în care subiectul infracțiunilor specificate la art. 241 CP RM are o calitate specială, persoanele care nu au această calitate, însă care au participat la săvârşirea infracțiunilor în cauză, vor răspunde în baza alin. (3), (4) sau (5) art. 42 şi art. 241 CP RM.

Practicarea ilegală a activităţii de întreprinzător, soldată cu obţinerea unui profit în proporţii mari, săvârşită de un grup criminal organizat sau de o organizaţie criminală, trebuie calificată în baza lit. b) alin. (2) art. 241 CP RM. În plus, la individualizarea pedepsei poate fi luată în considerare dispoziția de la lit. c) alin. (1) art. 77 CP RM.

Nu întotdeauna răspunderea persoanelor care săvârşesc infracțiunea specificată la lit. b) alin. (2) art. 241 CP RM poate fi pusă în dependenţă de mărimea integrală a profitului obținut de întregul grup, în toate episoadele infracționale. Este necesar ca această răspundere să fie limitată doar la

episoadele care au fost executate cu participarea nemijlocită a persoanelor respective.

În ipoteza prevăzută la lit. c) alin. (2) art. 241 CP RM, subiect al infracţiunii poate fi doar acea persoană publică care posedă calitatea de persoană cu funcţie de răspundere. Calificarea faptei conform lit. c) alin. (2) art. 241 CP RM exclude aplicarea art. 327 sau 335 CP RM ori a art. 312 din Codul contravenţional. În situația în care practicarea ilegală a activităţii de întreprinzător, soldată cu obţinerea unui profit în proporţii mari, este însoțită de excesul de putere sau depășirea atribuţiilor de serviciu, soluția de calificare este: art. 241 (cu excepția lit. c) alin. (2)) și art. 328 CP RM sau art. 313 din Codul contravențional.

CONCLUZII GENERALE ŞI RECOMANDĂRI

Ca o trecere în revistă a obiectivelor realizate în cadrul investigației noastre, se impun următoarele ***concluzii generale***:

1) fiecare dintre semnele constitutive ale noțiunii „activitate de întreprinzător", formulate în art. 1 al Legii cu privire la antreprenoriat şi întreprinderi, are un caracter necesar, însă nu și suficient. În lipsa oricăruia dintre aceste semne, activitatea nu poate fi considerată activitate de întreprinzător;

2) calificarea desfăşurării activităţii de întreprinzător fără licenţă în baza art. 241 CP RM (coroborat cu lit. b) art. 125 CP RM) ar însemna aplicarea prin analogie a legii penale, interzisă de alin. (2) art. 3 CP RM;

3) doar în ipoteza specificată la lit. b) art. 125 CP RM făptuitorul desfășoară activitatea de întreprinzător care nu este pasibilă de înregistrare de stat. Dimpotrivă, în ipotezele consemnate la lit. a) și c) art. 125 CP RM făptuitorul desfășoară activitatea de întreprinzător care este pasibilă de înregistrare de stat. Cât privește ipoteza prevăzută la lit. d) art. 125 CP RM, făptuitorul desfășoară activitatea de întreprinzător deja după ce a parcurs procedura de înregistrare de stat;

4) pentru a se atesta consumarea infracțiunilor prevăzute la art. 241 CP RM este necesară întrunirea următoarelor condiții: a) comiterea tuturor actelor care alcătuiesc seria de acte preconizate, cuprinse de intenția făptuitorului; b) obținerea în întregime a profitului în proporţii mari sau deosebit de mari preconizat, cuprins de intenția făptuitorului;

5) aplicarea, pentru activităţile interzise pe teritoriul Republicii Moldova, a sancțiunii stabilite la alin. 4 art. 10 al Legii cu privire la antreprenoriat și

întreprinderi trebuie să excludă aplicarea art. 241 CP RM (coroborat cu lit. b) art. 125 CP RM);

6) scopul infracțiunilor prevăzute la art. 241 CP RM constă în asigurarea unei surse permanente de venituri;

7) persoana juridică nu poate fi subiect al infracțiunilor specificate la art. 241 CP RM în ipoteza: a) desfăşurării activității de întreprinzător fără înregistrarea (reînregistrarea) la organele autorizate (lit. a) art. 125 CP RM); b) desfăşurării activității de întreprinzător prin intermediul sucursalelor neînregistrate în modul stabilit de legislaţie (lit. c) art. 125 CP RM);

8) vârsta minimă a persoanei pasibile de răspundere în baza art. 241 CP RM este în unele cazuri de 16 ani, iar în alte cazuri de 18 ani;

9) în cazurile în care subiectul infracțiunilor specificate la art. 241 CP RM are o calitate specială, circumstanța agravantă prevăzută la lit. b) alin. (2) art. 241 CP RM presupune doar ipoteza săvârşirii infracţiunii de doi sau mai mulţi coautori;

10) în ipoteza prevăzută la lit. c) alin. (2) art. 241 CP RM, subiect al infracţiunii poate fi doar acea persoană publică care posedă calitatea de persoană cu funcţie de răspundere.

Problema ştiinţifică importantă rezolvată rezidă în interpretarea prevederilor art. 241 CP RM, ceea ce a condus la clarificarea pentru practicienii şi teoreticienii din domeniul dreptului penal a condițiilor în care acest articol devine aplicabil, în vederea calificării corecte a faptelor infracționale în corespundere cu art. 241 CP RM.

Aportul nostru la ridicarea gradului de investigaţie a celor mai controversate probleme ale ştiinţei şi practicii dreptului penal vizând infracţiunile prevăzute la art. 241 CP RM se exprimă în: stabilirea conţinutului obiectului juridic şi al obiectului imaterial ale acestor infracţiuni; identificarea conținutului laturii obiective a infracțiunilor specificate la art. 241 CP RM; relevarea trăsăturilor ce caracterizează vinovăția, motivul şi scopul acestor infracţiuni; circumstanţierea caracteristicilor subiectului infracţiunilor prevăzute la art. 241 CP RM; identificarea criteriilor de disociere a infracţiunilor specificate la art. 241 CP RM în raport cu faptele incriminate la art. 190, 241^1, 242, 244, 244^1 şi altele din Codul penal; evidenţierea convergenţelor şi divergenţelor dintre art. 241 CP RM şi unele norme nepenale, relevabile în procesul de apărare a ordinii de drept împotriva practicării ilegale a activității de întreprinzător; semnalarea deficienţelor de ordin tehnico-legislativ de care suferă dispoziţiile art. 125 şi 241 CP RM, precum şi ale art. 263 din

Codul contravențional; formularea de recomandări menite să contribuie la îmbunătățirea calitativă a dispoziţiilor art. 125 şi 241 CP RM etc.

În legătură cu investigaţiile întreprinse în cadrul tezei, venim cu un şir de ***recomandări*** ce pot fi luate în considerare la perfecţionarea legislaţiei penale:

1) substituirea în art. 241 CP RM a sintagmei „unui profit" cu sintagma „unor venituri";

2) modificarea dispoziției de la lit. b) art. 125 CP RM: locuțiunea „desfăşurarea unor genuri de activitate interzise de legislaţie" să fie modificată după cum urmează: „desfășurarea activității de întreprinzător fără licență, în cazul când aceasta este obligatorie";

3) excluderea din dispoziția de la lit. d) art. 125 CP RM a îmbinării de cuvinte „comerciale şi de fabrică";

4) excluderea cuvintelor „sau bancară" din art. 242 CP RM;

5) excluderea, din partea finală a dispoziției de la alin. (1) art. 263 din Codul contravențional, a cuvintelor „ori cu act de înregistrare declarat nevalabil";

6) excluderea alineatului (8) din art. 263 din Codul contravenţional;

7) excluderea art. 290 din Codul contravențional.

Avantajele acestor recomandări sunt următoarele:

a) s-ar preveni admiterea erorilor judiciare care, la moment, sunt generate de interpretarea defectuoasă a prevederilor art. 125 şi 241 CP RM, precum şi ale art. 263 din Codul contravențional;

b) recomandările înaintate ar contribui la soluționarea unor controverse din teoria dreptului penal cu privire la calificarea faptelor în baza art. 241 CP RM (de exemplu, a celei privind scopul infracțiunilor prevăzute la art. 241 CP RM);

c) impactul asupra economiei naţionale ar consta în reducerea costurilor legate de rejudecarea cauzelor ca urmare a recalificării din art. 241 CP RM în art. 190, 241^1, 244, 244^1 sau altele din Codul penal, ori viceversa.

Planul de cercetări de perspectivă include următoarele repere:

1. Analiza juridico-istorică, secundată de examinarea aprofundată în planul dreptului comparat a infracţiunilor prevăzute la art. 241 CP RM;

2. Estimarea eficacităţii pedepselor aplicate pentru infracţiunile specificate la art. 241 CP RM.

3. Elaborarea proiectului Hotărârii Plenului Curţii Supreme de Justiţie consacrate practicii de aplicare a răspunderii penale pentru infracțiunile prevăzute la art. 241 CP RM.

4. Studierea oportunității dezincriminării faptelor prevăzute la art. 241 CP RM.

BIBLIOGRAFIE:

1. Barbăneagră A., Berliba V., Gurschi C. et al. *Codul penal comentat şi adnotat*. Chişinău: Cartier, 2005.
2. Băbălău D. *Obiectul juridic al infracțiunilor prevăzute la art. 241 din Codul penal: aspecte introductive*. În: Revista Națională de Drept, 2016, nr. 8, p. 18-25.
3. Băbălău D. *Noțiunea „activitatea de întreprinzător" în contextul infracțiunilor prevăzute la art. 241 din Codul penal*. În: Revista Națională de Drept, 2016, nr. 9, p. 42-47; nr. 10, p. 59-65.
4. Băbălău D. *Unele considerații privind obiectul infracțiunilor prevăzute la art. 241 din Codul penal*. În: Revista Națională de Drept, 2016, nr. 11, p. 47-52; nr. 12, p. 44-49.
5. Băbălău D. *Practicarea ilegală a activității de întreprinzător: modalitatea normativă prevăzută la lit. a) art. 125 din Codul penal.* În: Revista științifică a USM „Studia Universitatis Moldaviae". Seria „Ştiinţe sociale". Chişinău: CEP USM, 2016, nr. 8, p. 126-133.
6. Băbălău D. *Infracțiunile prevăzute la art. 241 din Codul penal al Republicii Moldova: momentul de consumare, urmările prejudiciabile și legătura de cauzalitate.* În: Актуальные научные исследования в современном мире: XVI Международная научная конференция (26-27 августа 2016 г., Переяслав-Хмельницкий). Сборник научных трудов. Переяслав-Хмельницкий, 2016, Вып. 8, ч. 1, p. 112-125.
7. Băbălău D. *Practicarea ilegală a activității de întreprinzător: modalitățile normative prevăzute la lit. c) și d) art. 125 din Codul penal al Republicii Moldova*. În: Актуальные научные исследования в современном мире: XVI Международная научная конференция (26-27 августа 2016 г., Переяслав-Хмельницкий). Сборник научных трудов. Переяслав-Хмельницкий, 2016, Вып. 8, ч. 1, p. 125-134.
8. Băbălău D. *Obiectul imaterial al infracţiunilor prevăzute la art. 241 din Codul penal*. În: Integrare prin cercetare şi inovare. Conferinţă ştiinţifică naţională cu participare internaţională. Rezumate ale comunicărilor. Ştiinţe juridice. Ştiinţe economice. Chişinău, 2016, p. 76-80.
9. Băbălău D. *Răspunderea penală pentru practicarea ilegală a activității de întreprinzător: Monografie*. Chișinău: Tipografia Centrală, 2016.
10. Berliba V., Cojocaru R. *Semne obiective ale infracţiunii de practicare ilegală a activităţii de întreprinzător*. În: Revista de ştiinţe penale. Ediţie specială, 2008-2009, p. 11-27.
11. *Codul penal al Republicii Moldova. Comentariu* / Sub red. lui A.Barbăneagră. Chişinău: ARC, 2003.
12. Iacuboi V. *Necesitatea apărării penale a relaţiilor sociale cu privire la licenţiere*. În: Revista ştiinţifică a USM „Studia Universitatis". Seria „Ştiinţe sociale", 2007, nr. 3, p. 134-138.

13. Iacuboi V. *Pericolul social al faptelor săvârşite în sfera activităţii de întreprinzător*. În: Revista ştiinţifică a USM „Studia Universitatis". Seria „Ştiinţe sociale", 2007, nr. 6, p. 128-132.
14. Iacuboi V. *Practicarea ilegală a activităţii de întreprinzător: reglementarea răspunderii conform codurilor penale ale unor state din spaţiul CSI*. În: Revista Naţională de Drept, 2007, nr. 12, p. 58-62.
15. Iacuboi V. *Obiectul juridic special al infracţiunii de practicare ilegală a activităţii de întreprinzător*. În: Revista ştiinţifică a USM „Studia Universitatis". Seria „Ştiinţe sociale", 2008, nr. 1, p. 96-102.
16. Iacuboi V. *Delimitarea infracţiunii prevăzute la art. 241 „Practicarea ilegală a activităţii de întreprinzător" din Codul penal de faptele prevăzute la art. 162 „Desfăşurarea ilegală a activităţii de întreprinzător" din Codul cu privire la contravenţiile administrative*. În: Revista Naţională de Drept, 2008, nr. 4, p. 56-61.
17. Spalatu V. *Profitul în proporţii mari şi deosebit de mari obţinut în urma practicării ilegale a activităţii de întreprinzător*. În: Avocatul Poporului, 2009, nr. 1, p. 21-24.
18. Stati V. *Practicarea ilegală a activității de întreprinzător (art. 241 CP RM): aspecte teoretice și practice*. În: Revista ştiinţifică a USM „Studia Universitatis Moldaviae". Seria „Ştiinţe sociale", 2014, nr. 3, p. 279-289.
19. Ulianovschi Gh., Băbălău D. *Practicarea ilegală a activității de întreprinzător: modalitatea normativă specificată la lit. b) art. 125 din Codul penal.* În: Revista ştiinţifică a USM „Studia Universitatis Moldaviae". Seria „Ştiinţe sociale". Chișinău: CEP USM, 2016, nr. 8, p. 231-242.
20. Аистова Л.С. *Незаконное предпринимательство.* Санкт-Петербург: Юридический Центр Пресс, 2002.
21. Аистова Л.С. *Незаконное предпринимательство и смежные составы*. Санкт-Петербург: Санкт-Петербургский юридический институт Генеральной прокуратуры РФ, 2005.
22. Дудоров О.О., Мовчан Р.О. *Законодавство України про кримінальну відповідальність за злочини у сфері господарської діяльності – час визначитися зі стратегією розвитку*. În: Вісник Асоціації кримінального права України, 2015, № 2, p. 215-263.
23. Лантінов Я.О. *Кримінальна відповідальність за порушення порядку зайняття господарською та банківською діяльністю за ст. 202 Кримінального кодексу України*: Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук. Харків, 2004.
24. Яни П.С. *Цивилистический анализ при установлении признаков незаконного предпринимательства*. În: Цивилист, 2009, № 4, p. 25-30.

ADNOTARE

Băbălău Denis, „Răspunderea penală pentru practicarea ilegală a activității de întreprinzător”, teză de doctor în drept la specialitatea 554.01 – Drept penal şi execuţional penal. Chişinău, 2017

Teza cuprinde: Introducere, 4 capitole, concluzii generale şi recomandări, bibliografia din 354 titluri, 160 pagini text de bază. Rezultatele obţinute sunt publicate în 9 lucrări ştiinţifice.

Cuvinte-cheie: practicarea ilegală a activității de întreprinzător; profit; venituri; înregistrare; genuri de activitate interzise de legislație; mărci; coduri fiscale; două sau mai multe persoane; folosirea situației de serviciu.

Domeniul de studiu. Lucrarea este axată pe una dintre cele mai complexe şi actuale probleme ale Părții Speciale a Dreptului penal: răspunderea penală pentru practicarea ilegală a activității de întreprinzător.

Scopul tezei de doctorat: aprofundarea concepției de aplicare a răspunderii pentru infracțiunile prevăzute la art. 241 CP RM.

Obiectivele: identificarea conținutului noțiunii „activitate de întreprinzător” utilizate în art. 125 și 241 CP RM; relevarea ipotezelor în care subiectul infracțiunilor prevăzute la art. 241 CP RM are o calitate specială; determinarea condițiilor în care devin aplicabile dispozițiile de la lit. b) și c) alin. (2) art. 241 CP RM etc.

Noutatea ştiinţifică şi originalitatea rezultatelor obţinute. Caracterul novator al lucrării este determinat de faptul că în cadrul acesteia sunt propuse noțiuni, teze, concepţii, care pun într-o nouă lumină unele dintre cele mai controversate probleme ce ţin de aplicarea răspunderii în baza art. 241 CP RM. Originalitatea rezultatelor obţinute de autor constă în faptul că sunt investigate cele mai controversate probleme ale ştiinţei şi practicii dreptului penal cu privire la faptele infracţionale incriminate la art. 241 CP RM.

Problema ştiinţifică importantă rezolvată rezidă în interpretarea prevederilor art. 241 CP RM, ceea ce a condus la clarificarea pentru practicienii și teoreticienii din domeniul dreptului penal a condițiilor în care acest articol devine aplicabil, în vederea calificării corecte a faptelor infracţionale în corespundere cu art. 241 CP RM.

Importanţa teoretică şi valoarea aplicativă a lucrării. În baza investigațiilor efectuate s-a constatat existenţa unor hiaturi şi carenţe de ordin normativ, precum şi numărul redus de lucrări consacrate materiei cercetate, fapt ce împiedică aplicarea şi interpretarea corectă a prevederilor art. 241 CP RM. În vederea înlăturării acestor neajunsuri, comunității științifice îi sunt înaintate concluzii și recomandări de perfecționare a cadrului normativ.

Implementarea rezultatelor ştiinţifice. Acestea sunt aplicabile în activitatea practică a organelor de drept, în special în ce priveşte interpretarea şi aplicarea corectă a prevederilor art. 241 CP RM. De asemenea, ele pot fi utile la elaborarea de publicații științifice cu caracter de îndrumare pentru cadrele didactice, studenți, masteranzi, doctoranzi.

РЕЗЮМЕ

Бэбэлэу Денис, «Уголовная ответственность за незаконное занятие предпринимательской деятельностью», диссертация на соискание ученой степени доктора права. Специальность 554.01 – Уголовное право и уголовно-исполнительное право. Кишинэу, 2017

Диссертация содержит: Введение, 4 главы, общие выводы и рекомендации, библиографию из 354 наименований, 160 страниц основного текста. Полученные результаты опубликованы в 9 научных работах.

Ключевые слова: незаконное занятие предпринимательской деятельностью; прибыль; доходы; регистрация; виды деятельности, запрещенные законодательством; товарные знаки; фискальные коды; двое или более лиц; использование служебного положения.

Область исследования. Работа посвящена исследованию одной из самых сложных и актуальных проблем Особенной части Уголовного права: уголовной ответственности за незаконное занятие предпринимательской деятельностью.

Цель исследования заключается во всестороннем рассмотрении концепции применения ответственности за деяния, предусмотренные ст. 241 УК РМ.

Задачи исследования: определение содержания понятия «предпринимательская деятельность», используемого в ст. 125 и 241 УК РМ; определение ситуаций, в которых субъект преступлений, предусмотренных ст. 241 УК РМ, является специальным и т.д.

Научная новизна и оригинальность полученных результатов. Инновационный характер работы определяется тем, что она содержит понятия, тезисы, концепции, которые представляют в новом свете некоторые из наиболее дискуссионных вопросов относительно применения ст. 241 УК РМ. Оригинальность полученных результатов состоит в том, что исследованы наиболее спорные вопросы, касающиеся данных преступлений.

Научная задача особой важности нашедшая решение заключается в толковании положений ст. 241 УК РМ, что способствовало уяснению, так необходимому теоретикам и практическим работникам в сфере уголовного права, условий при которых может применяться данная статья, с целью правильной квалификации преступных деяний в соответствии со ст. 241 УК РМ.

Теоретическая значимость и практическая применяемость. Ценность диссертации состоит в предложенных выводах и рекомендациях законодательного характера, разработка которых направлена на оптимизацию деятельности в сфере установления и применения уголовной ответственности за преступления, предусмотренные ст. 241 УК РМ.

Апробация результатов диссертационного исследования. Полученные результаты используются в учебном процессе, а также могут быть применены в практической деятельности правовых органов, особенно при квалификации деяний, предусмотренных ст. 241 УК РМ.

ANNOTATION

Babalau Denis, „Penal liability for illegal practice of entrepreneurial activity", doctoral thesis in law on specialty 554.01 – Penal and penal executional law. Chisinau, 2017

The thesis includes: Introduction, 4 chapters, general conclusions and recommendations, bibliography of 354 titles, 160 basic text pages. The achieved results are published in 9 scientific papers.

Keywords: the illegal practice of entrepreneurial activity; profit rate; income; registration; activities prohibited by law; brands; tax codes; two or more persons; using official position.

Field of study. This paper focuses on one of the most actual and complex issue of the Special Part of the Penal law: the penal liability for illegal practice of entrepreneurial activity.

The purpose of the doctoral thesis: expending the concept of applying the penal liability for offences referred to at art. 241 PC RM.

Objectives: to identify the content elements of the concept of „entrepreneurial activity" used in art. 125 and art. 241 PC RM; presenting the suppositions which underlie the subject of the offences referred to at art. 241 PC RM to have a special quality; to establish the conditions under which the provisions of lett. b) and lett. c) par. (2) art. 241 PC RM become applicable etc.

The scientific novelty and the originality of the achieved results. The novelty of the paper is determined by the fact that within are proposed notions, theses, concepts that put in a new light some of the most controversial issue related to the application of penal liability for offences set forth at art. 241 PC RM. The originality of the obtained results consists in the necessity of investigating the most controversial issues of the penal law science and practice with regard to the offences in question.

The important scientific problem resolved consists in interpretation of the provisions of art. 241 PC RM, which led to the clarification for theorists and practitioners in the field of penal law on the applicability terms of this article, in order to make sure the offences are qualified properly in accordance with the provisions of art. 241 PC RM.

The theoretical importance and the applicability value of the paper. Based on the conducted investigations, there was revealed several shortages and deficiencies of regulatory nature, as well as the inadequacy of scientific works dedicated to the investigated matter. This situation prevents the correct application and interpretation of the provisions of art. 241 PC RM. To overcome these shortcomings, to the scientific community are submitted a series of conclusions and recommendations to improve the regulatory framework.

The implementation of the obtained scientific results. The results are applicable in the practice of law enforcement bodies, in particular with regard to the interpretation and proper application of art. 241 PC RM. Also, the obtained results can be considered in the development of scientific works as guidelines for teachers, students, master and doctoral students.

BĂBĂLĂU Denis

RĂSPUNDEREA PENALĂ PENTRU PRACTICAREA ILEGALĂ A ACTIVITĂȚII DE ÎNTREPRINZĂTOR

Specialitatea 554.01 – Drept penal şi execuţional penal

Autoreferatul tezei de doctor în drept

Aprobat spre tipar:
Hârtie ofset. Tipar ofset.
Coli de tipar: 1,75.

Formatul 60×84 $^{1}/_{16}$
Tirajul 50 ex.
Comanda nr.194.

Centrul Editorial-Poligrafic al USM
str. A.Mateevici, 60. Chişinău, MD 2009